

menni a szürkenyár mellett a felső koronaszintbe. Még olyan cserjefaj sem ismeretes, amely a kedvezőtlen homoki viszonyok között elviselné az árnyékot. Így tehát számolni kell azzal, hogy addig elegyetlenek maradnak a szürkenyárasok, amíg a celtisz be nem hozható alájuk, majd ezt követően a fagyal.

A szürkenyár ilyen szempontok szerint vizsgálva, az eddigiektől lényegesen eltérően, egész más helyet kap fafajaink értékelésének listájában. Ez az őshonos fafaj a megváltozott ipari lehetőségek következtében megoldást jelent igen nagy kiterjedésű homokterület hasznosításánál, illetve hasznosításának gazdaságosabbá tételénél. Erre az új szemléletre rá kell állnunk és intenzív kutató munkával meg kell oldani a faanyag minőségjavítás terén fennálló problémákat, mert itt olyan kérdéssel állunk szemben, amelynek lényege — az őshonosság — adva van. Ennek hasznosítása éppoly feladatát jelenti a tudományos vonalnak, mint amilyen sürgető követeléssel illeti a gyakorlati szakembereket.

Ásványráró környéki nyárasok ápolása

GESCHWIND GYULA

erdőmérnök

A szigetközi erdőgazdasági táj Ásványráró környékén elterülő dunaártéri korai-nyár állományainak 90 százalékáa még az állami tulajdonba vételt megelőző időkből származik, és létesítésük 1,5×1,5 méteres hálózatban erdősítésre elő nem készített vágásterületeken, elegyetlenül, töltelékfá alkalmazása nélkül történt. Az állományok létesítése 1920-ban vette kezdetét és 1944-ig a korai-nyár már majdnem teljesen kiszorította az őshonos feketenyárt, sőt a neki megfelelő talajokról a fehérfűzt és a szürkenyárt is.

Az erdősítéshez felhasznált egy éves, egyformán 2 méter magas suhángok nevelése ismeretlen helyről származó sima-dugványokból történt. Az ilyen méretű erdősítési anyagra azért volt és ma is azért van szükség, hogy csúcsrügýét se az árvíz, se pedig a rendkívül buján és gyorsan fejlődő aljnövényzet el ne lephesse. Az erdősítés a tarvágást követően azonnal megtörtént. Ha az így telepített állományban idővel szarvaskár vagy egyéb okok miatt hézagok keletkeztek, azok nem okoztak gondot, mert az elpusztult suhángok helyét a mellette álló fácska koronájával azonnal be-nötte. Az elültetett suhángok a feltörő tuskó- és gyökérsarjakkal együtt 2—3 év alatt áthatolhatatlan, kefesű állományt alkottak. Ez a sűrű állomány a talajnak tökéletes védelmet nyújtott, előmozdította a suhángok kedvező magassági növekedését, egyenes, nyúlánk fejlődését és megakadályozta az oldalhajtságok képződését. Az egyforma méretű és minőségű erdősítési anyagnak azonos körülmények között történt fejlődése következményeképpen az elültetett suhángok megmaradása kifogástalan volt. Amikor azonban a tuskó- és gyökérsarjak, a vörösgyűrűsom és az erdősített területen a tarvágás után visszamaradt, magról kelt csemeték tömege már veszélyeztetni kezdte a korai-nyár suhángokat, megkezdődött az első tisztítás.

A tuskó- és gyökérsarjak, a cserjék és bokrok kivágásával az első tisztítás alkalmával eltávolították az állományból a korai-nyár mellől minden fás növényt. Ekkor történt az egyes fácskák fejlettségének, alakjának és egészségi állapotának, valamint fejlődőképességének az első elbírálása is. Egyidejűleg eltávolították a korai-nyár suhángok közül a száraz, beteg, gyengefejlődésű, görbe, sérült, ágas, az állomány további fejlődésére káros egyedeket is. Az így végzett tisztítás során nemcsak a mellékállományt távolították el, hanem a főállományba is belenyúltak, aminek eredményeként megcsappant az elültetett suhángok száma és a nagyobb korona fejlődésének lehetőségével megindult a vastagsági növekedés is.

A második tisztítás 2—3 év múlva követte az első. Ez alkalommal már nemcsak az időközben újra felverődött tuskó és gyökérsarjak, nemcsak a különböző bokrok és cserjék, valamint a beteg, sérült, száraz stb. fácskák, hanem az állomány alászorult

és túlságosan kiemelkedő példányai is fejsze alá kerültek. Az így tisztított állományokban már észrevehető volt a törzsek számában beállott csökkenés, emelkedett a törzsek növétere és erőteljesen folytatódott a koronafejlődésnek, valamint a vastagsági növekedésnek az első tisztítás után megindult folyamata. Ezek az állományok egyenlő magasságú, egészséges, három-négy méter magasságig tökéletesen ágztiszta, egyenletes fejlődésű, nyúlánk, de nem felnyurgult törzsekből állottak.

Fentebb ismertetett második tisztítást 2—3 év múlva követte az első és négyévi időközönként a szükségnek megfelelően a további gyérités. 1944-ig igen óvatosan, 4—5 alkalommal végeztek gyéritést a legidősebb állományokban mindig vigyázva arra, ne

Korainyár állomány az ásványrárói Szigetoldalon, 1,5×1,5 m hálózatra telepített, 24 éves, többször gyéritett, átl. 30 m magas, 36 cm átm.

hogy erősebben megbontsák a záródást, nehogy az állvamaradó törzsek elveszítsék állékonyságukat, nehogy rajtuk oldalágak fejlődése induljon meg, de nem jelölték ki a vágáskorig fenntartandó törzseket és nem tették meg a szükséges intézkedéseket azoknak szabadállásba juttatásával a legjobb fejlődési lehetőséget teremteni. A gyéritési munkálatok inkább csak anyagnyerés céljából történtek és csak az elszáradt, alászorult, kiemelkedő, elnyomott törzsek kiszedésére szorítkozott, hogy ezzel növéteret biztosítsanak a jóminőségű törzseknek. Egyidejűleg azonban eltávolították az állomány fácskáinak fejlődését károsan befolyásoló beteg, sérült, görbe, ágas és villás törzseket is. Céljuk volt 5—6 alkalommal végezni gyéritést és a tervezett 30 éves vágáskorig olyan állapotba hozni az állományt, hogy minden törzsnek 25—30 négyzetméter növétere legyen. Egy-egy gyérités alkalmával az állomány korától és állapotától függően k. holdanként 5—30 köbméter faanyagot is kitermeltek, amelynek egy része mint szerhasáb és szerdorong, a másik része pedig mint tűzifa került forgalomba. Ezek az így gyéritett állományok az állami tulajdonba vételkor — a mai elmélet szerint — túlságosan sűrűek voltak, a törzsek mérsékelt fejlettségű koronával rendelkeztek és emiatt míg a magassági méretek kiválóak voltak, a vastagsági méretek nem voltak legjobbnak mondhatók.

1950-ig az itt meghonosodott és fentebb ismertetett módszerrel történtek a gyérítések. 1950 óta — szakítva az eddigi gyakorlattal — minden ténykedés az állomány minőségének javítására, a minél több és minél értékesebb faanyag termelésére irányult. Eddig nem volt reá mód, hogy minden egyes gyérítendő állományunkban biztosítható lett volna a szakszerű gyérítés megkezdése. A mérsékelt fejlettségű koronákra, valamint a sűrű állásban nőtt nyúlánk törzsekre való tekintettel nem lehetett a gyérítendő állományokba erőszakosan belenyúlni, mert a ritkább állásba került törzsek oldalhajtásokat fejlesztve elgatyásodtak volna, a támasz nélkül maradt törzsek pedig elveszítették volna állékonyágukat. Emiatt a lassú, kiméletesebb belenyú-

Kisdékányi vágásmaradvány, 36 éves korainyár, átlag 30 m magas és 48 cm átmérőjű

lást kellett választani, hogy az gyakrabban megismételve a fák koronáinak kifejlődésére és így közvetve a törzsek vastagsági növekedésére lehetőséget adjon. Az alkalmazott gyérítésnek ez a mértéke és üteme még remélni engedi, hogy a vágáskort elérő állományokat a körülményekhez képest elég vastag, hosszú törzsű, egészséges egyedek fogják alkotni, amelyek mind mennyiségileg, mind minőségileg nem fognak az átlag alatt maradni. Ennek elérésére első tennivaló volt a faállomány legértékesebb egyedeinek érdekében a minden gyérítésnél mutatózó kiszáradt, alászorult, csúcsszáraz, beékkelt, satnya koronájú, beteg, fagyléces, göcsös, ágas, villás, és gyenge fejlődésű törzsek eltávolításán kívül az átlagosnál lényegesen vékonyabb és fejletlenebb törzsek fokozatos eltávolítása, hogy a véghasználatkor az állomány megközelítőleg csupa egyenletes méretű, kiváló minőségű törzsekből álljon. Az állományok törzsszámának csökkentése nem egyszerre, erőszakosan, hanem egymást 3—5 évenként követő hat-hét alkalommal fokozatosan történik és így jutnak a törzsek a vágásforduló végére 5×5 , vagy 6×6 méteres hálózatra, miközben hossznövekedésük, ágtisztulásuk,

és vastagodásuk végbemegy. Az így előkészített állományban végzett utolsó 1—2 gyérítés után már csak csupa válogatott, kiváló minőségű és további tömeggyarapodásra alkalmas törzs marad. Középkorú és idős állományaink jelenlegi fatömegének törzsszámát, mellmagassági átmérőjét, korát és magasságát, valamint ezeknek egymásra gyakorolt hatását vizsgálva arra a megállapításra jutunk, hogy nyárasaink minden tekintetben túlhaladják az országos átlagot.

Arterületeinken csak 1948-ban indult meg újra az erdősítés. Az azóta létesített nyárasok egyik részének erdősítése még a régi elvek szerint, sűrű hálózatban, töltelékfa alkalmazása nélkül történt, a másik — nagyobbik — részénél azonban már szem

*Az ásványrárói Szürkesziget
Korainyár állomány távlati képe*

előtt tartottuk a legújabb előírásokat, de a szarvas- és jégkár veszélyére való tekintettel az ültetés közepes — 2×2 méteres — hálózatban történt. Különleges viszonyaink miatt kívánatos az ilyen ültetési hálózat, mert a hiányos megmaradás, az évenként többször is megismétlődő árvíz, a szarvas- és jégkár következtében évek múlva — esetleg számottevő mennyiségben — kipusztuló egyedeket már nem lehet pótolni. Az így keletkezett hézagokat még azonos korú vagy idősebb suhángokkal sem lehet tökéletesen kitölteni, mert azok fejlődésükben visszamaradnak. Közepes ültetési hálózat mellett szól a kiváló hossznövekedés, az egyenes, ágtiszta törzsképződés, továbbá a későbbi minőségi kiválasztáshoz több anyag biztosításának a lehetősége, valamint az is, hogy az így telepített állományokból a törzsek számának kiméletesebb — nem 2—3 erőszakos belenyúlással 10—15 év alatt, hanem 6—7 alkalommal 25—35 év alatt beálló — csökkentésével gyakran, soká és folyamatosan olyan kiváló minőségű és olyan nagytömegű faanyag nyerhető, amelyre népgazdaságunk nemcsak számít, hanem amelyet nem is nélkülözhet. Töltelékfának a korai — hegyi — és zöldjuhárt alkalmazták. Cserjeszintről a természet bőségesen gondoskodott a mindenütt jelenlévő vörösgyűrűsom és hamvasszeder bokrokkal. Az erdősítés — különleges talajelőkészítés nélkül — kizárólag csak tányérozással történt.

A töltelékül alkalmazandó fafajok kiválasztásánál az eddig előnyben részesített fafajokon kívül kívánatosnak látszik más, a dunaártéri viszonylatban talán jobban megfelelő fafajoknak szerephez juttatása. Az elmúlt évi nagy árvíz igen értékes megfigyelésekre nyújtott alkalmat egyes fafajoknak eddig nem ismert, kiváló víztűrő képessége tekintetében. Egyik ártéri erdőrészletünkben az elmúlt tavasszal kísérletképpen platánt használtunk töltelékfául; ez bár három héten át 2 méter magas víz alatt állt, az ár elvonulását minden káros következmény nélkül átvészelte, ugyanakkor és ugyanott az amerikai és magas kőris teljesen kipusztult, a hegyi- és zöldjuharok száma pedig igen megcsappant. A másik fafaj, amelyet az ártéri erdősítéseknel fel

Tizenhárom éves korainyár állomány a gombócosi erdőrészben, egyszer gyérítve, átl. 21 m magas, 21 cm átmérőjű

kell karolni: a zselnice meggy. Ártérületünkön az egyik erdőrészben a szürkenyár természetes töltelékfaja. Szakértőink azt tartják erről a minden elárasztást korlátlan ideig tűrő képességgel felruházott, rendkívül igénytelen fáról, hogy erdészeti jelentősége csak mint talajvédő aljnövénynek van, pedig az ártérületeken — az amerikai szövőlepkét terjesztő — zöldjuhar kiküszöbölésére és töltelékfaként való felhasználás szempontjából egyike a legfontosabb fafajunknak, s erdőgazdasági jelentősége mellett kiváló mézelőképeségével is kitűnik. Itt kell megemlíteni a glediciát is, amelynek egyéves magági csemetéi egyik csemetekertünkben 3 méter magas víz alatt kibírták a 10 napig tartó elárasztást. Végül fel kell hívni a figyelmet a tulipánfára és a vasmárra is, amelyek az árvíz alkalmával hosszú elárasztást bíró képességükről tettek bizonyosságot.

Sűrű hálózatban telepített fiatalosaink tisztítása még a régi elvek szerint történt, de azoknak gyérítése már a legújabb utasításoknak megfelelően fog történni. Még ez évben megkezdődik a ritka hálózatban, töltelékfa alkalmazásával telepített nyárifiatalosoknak a legkonszerűbb — tapasztalatcseréken bemutatott és megvitatott

— erdőművelési eljárással és a fejlesztési határozat rendelkezéseinek megfelelően kivitelezendő tisztítása. Ugyancsak a legkorszerűbb erdőművelési eljárással fogja kezdetét venni a még nem gyérített állományaink gyérítése és a már gyérített állományainkban a gyérítések folytatása. Kíváncsok volna az erdőművelési szempontokat és az alkalmazandó gyérítési eljárásokat úgy összehangolni a népgazdaság érdekeivel, hogy a gyérítési fatömegnek a népgazdaság vérkeringésébe jutása ne torlódásszerű, hanem folyamatos legyen. Miután még nem vagyunk berendezkedve különböző választékokat különböző vágásforduló mellett termelő, különböző hálózatban telepített állományokra, azért egyelőre le kell mondani arról, hogy a még nem gyérített,

*Halrekesztői tizennégy éves korainyár állomány, átl. 18 m magas,
19 cm átmérőjű, első gyérítés előtt*

vagy nem szakszerűen gyérített állományaink jelenlegi törzsszámát 10—15 év alatt 20—30-ad részére csökkentjük, mert különben állományaink néhány év alatt képtelenek lennének előhasználatukkal a gyufa- és papírgyáraink, valamint egyéb, fát feldolgozó üzemek szükségletét fedezni. A népgazdaság nem mondhat le erről a nélkülözhetetlen és pótolhatatlan előhasználati faanyagnak tartós, folyamatos és nem zökkenésszerűen változó mennyiségéről, ami jelen pillanatban csak úgy biztosítható, hogy a törzsszámnak fent ismertetett módon való csökkentése helyett — a népgazdaság érdekében a szakszerűséget háttérbe szorítva — a véghasználatig tartó kiméletes és fokozatos eljárást alkalmazzuk. Ugyan mivel elégténénk ki a gyufa- és papíriparon kívül a korainyárt feldolgozó egyéb iparágakat, mivel pótolnánk építkezéseinknél a fenyőt kiválóan helyettesítő korainyárt, ha állományaink törzsszámát az elméletnek megfelelően 50, 65, 80 százalékkal csökkentenénk, vagy ha már csak ilyen mértékben csökkentett törzsszámú állományaink lennének?

Befejezésül arra kérjük felettes hatóságainkat és az ERTI nyárfaszakértőit, fordítsanak figyelmet az Ásványráró-környéki nyárasokra, mert azoknak országos viszonylatban elismert állapota követelően sürgeti felkarolásukat; tegyék lehetővé az ország különböző helyein tartandó minél gyakoribb tapasztalatcseréket, helyszíni szaktanácsaikkal támogassanak nyárfaproblémáink megoldásában, világosítsanak fel tévedéseinkről, hogy hibáinkat kiküszöbölhessük és segítsék elő, hogy a legjobb erdőművelési módszerek alkalmazásával nevelhessük, ápolhassuk és termelhessük a minőségileg és mennyiségileg legjobb faanyagot.